

Ба Шурои диссертациони 6D.KOA-019-и назди Донишгоҳи миллии Тоҷикистон (734025, ш. Душанбе, хиёбони Рудаки 17)

ТАҚРИЗИ

муқарризи расмӣ ба Аминзода Зокирҷон Тоҳир дар мавзӯи «Таъини ҷазо барои маҷмуи ҷиноятҳо ва аз рӯи маҷмуи ҳуқуқҳо: масоили назариявӣ ва амалӣ», барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯи ихтисоси 12.00.08 – Ҳуқуқи ҷиноятӣ ва криминология; ҳуқуқи иҷроӣ ҷазои ҷиноятӣ (илмҳои ҳуқуқшиносӣ) пешниҳод шудааст.

Мутобиқати диссертатсия ба ихтисос ва самти илм, ки аз рӯи он диссертатсия ба ҳимоя пешниҳод шудааст. Диссертатсияи Аминзода Зокирҷон Тоҳир дар мавзӯи «Таъини ҷазо барои маҷмуи ҷиноятҳо ва аз рӯи маҷмуи ҳуқуқҳо: масоили назариявӣ ва амалӣ», ки ба Шурои диссертациони 6D.KOA-019-и назди Донишгоҳи миллии Тоҷикистон барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯи ихтисоси 12.00.08 – Ҳуқуқи ҷиноятӣ ва криминология; ҳуқуқи иҷроӣ ҷазои ҷиноятӣ (илмҳои ҳуқуқшиносӣ), ки аз рӯи он ба Шурои диссертационӣ мувофиқи фармоиши Комиссияи олии аттестациони назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 7 январи соли 2022, таҳти № 15/шд 62 ҳуқуқи қабули диссертатсияҳо барои ҳимоя дода шудааст, мутобиқ мебошад.

Қобили қайд аст, ки диссертатсияи тақризшаванда дар доираи барномаи дурнамои корҳои илмӣ-таҳқиқотии кафедраи ҳуқуқи ҷиноятӣ ва муқовимат бо коррупсияи факултети ҳуқуқшиносии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон – «Сиёсати ҳуқуқии ҷиноятӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон дар даврони муосири рушд» омода гардидааст.

Мубрам будани мавзии таҳқиқоти диссертатсия. Мавзуи дар маркази таҳқиқоти диссертатсионии Аминзода Зокирҷон Тоҳир қароргирифта бешубҳа, мубрам буда, он ҷавобгуи шароити кунунии тараққиёт ва рушди ҷомеа ба ҳисоб меравад. Ҳамзамон дар илми ҳуқуқи ҷиноятӣ ва амалияи ҳуқуқтатбиқнамоӣ масъалаҳои зиёди баҳснок вобаста ба «Таъини ҷазо барои маҷмуи ҷиноятҳо ва аз рӯи маҷмуи ҳукмҳо: масоили назариявӣ ва амалӣ» пайдо мешаванд.

Дар Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон (минбаъд КҶ ҚТ) институти таъини ҷазо то ҳадди муайян коркард ва мустаҳкам карда шудааст, вале масоили таъини ҷазо аз рӯи маҷмуи ҷиноятҳо ва маҷмуи ҳукмҳо то имрӯз баҳсталаб боқӣ мемонад, ки ин омил аз ҷой доштани иштибоҳоти судӣ ҳангоми татбиқи моддаҳои 67 ва 68 КҶ ҚТ далолат медиҳад. Маҷмуи ҷиноятҳо ва маҷмуи ҳукмҳо таъини ҷазои сазоворро ба шахси дар чунин ҳолат ҷиноятсодирнамуда талаб намуда, коркарди механизми нисбатан мукаммали таъини ҷазоро дар бар мегирад.

Баъзан судҳо ҳангоми баровардани ҳукм талаботи қ.3 м.60 КҶ ҚТ –ро, ки дар он муқаррар шудааст, ки суд ҳангоми муайян намудани намуд ва андозаи ҷазо чиро ба инобат гирад, сарфи назар менамоянд. Дар ин маврид ҳолатҳои ҷой доранд, ки ба ҷойи пурра ё қисман зам намудани ҷазоҳои барои ҳар як ҷинояти алоҳида таъиншуда, бе асосноккунии ҳамаҷониба, ҷазои ниҳой бо дарназардошти ҷазои сабуктарро фаро гирифтани ҷазои вазнинтар, таъин карда мешавад.

Дар баъзе мавридҳо судҳо ҳангоми таъини ҷазо барои содир намудани якчанд ҷиноятҳо аз рӯи моддаҳои мухталиф ба ҷойи он ки ҷазоро дар асоси м. 67 қ. 3 КҶ барои маҷмуи ҷиноятҳо таъин намоянд, саҳван онро мутобиқи моддаи 68 КҶ ҚТ, аз рӯи маҷмуи ҳукмҳо, таъин менамоянд.

Инчунин, ҳангоми ба ҳисоб гирифтани қисми адонашудаи ҷазо бо ҳукми пештара ба хатогиҳо роҳ дода мешавад. Ҳолатҳои ҷой доранд, ки қисми

адонагардидаи ҷазо аз рӯи ҳукми пештара ба ҷазои ҳукми охирин қабулгардида умуман зам карда намешавад.

Дар амалия ҳолатҳое низ мавҷуданд, ки баъзе судяҳо ҳангоми таъини ҷазо барои ҷиноятҳое, ки пас аз баровардани ҳукм, вале то эътибори қонунӣ пайдо намудани он аз рӯи парванда содир карда шудаанд, ба хатогӣ роҳ дода, ба ҷойи таъин намудани ҷазо барои маҷмуи ҷиноятҳо, аз рӯи маҷмуи ҳукмҳо ҷазо таъин мекунанд.

Бо назардошти ҳолатҳои ҷойдошта дар муобрамияти кори диссертатсионӣ, ки ҳалли масъалаҳои мазкурро ба миён гузоштааст, шубҳа ҷой надорад.

Дар баробари ин таҳлили хатогӣҳои судӣ нишон медиҳад, ки онҳо на ҳама вақт оқибати бепарвой ё надонистани қонун аз ҷониби судяҳо мебошанд. Баъзан сабаби сар задани хатогӣ номукамалӣ ва номувофиқии матни қонун ба ҳисоб рафта, ин омил маънидодкунии онро мушкил мегардонад.

Масалан, ҳангоми таъини ҷазо аз рӯи маҷмуи ҷиноятҳо дар бисёр мавридҳо норавшан аст, ки суд ин ё он роҳи таъин намудани ҷазои ниҳоиро интихоб намуда, бояд кадом муқарраротро ҳамчун сарчашма ба инобат гирад. Чунин ҳолат барои судҳо ҳангоми амалӣ намудани адолати судӣ мушкилиро ба вуҷуд оварда, дар одилона будани ҷазои таъиншуда барои маҳкумшуда шубҳаро ба миён меорад. Баъзан ҷазои аз рӯи маҷмуи ҷиноятҳо таъиншуда аз ҷазои барои ҷинояти алоҳида пешбинишуда сабуктар мебошад.

Дар КҶ ҚТ тартиби таъини ҷазо аз рӯи маҷмуи ҷиноятҳо аз рӯи тартиби қ.б, м.67 КҶ ҚТ ҳангоми ҷой доштани шартан татбиқ накардани ҷазо аз рӯи парвандаи аввал муайян нашудааст.

Масоили таъини ҷазо аз рӯи маҷмуи ҷиноятҳо ва маҷмуи ҳукмҳо дар назарияи ҳуқуқи ҷиноятӣ таваҷҷуҳи олимони зиёдро ҳамеша ба худ ҷалб сохтааст, аммо дараҷаи омӯзишу таҳлили ин масъалаи муҳим то имрӯз нокифоя ба назар мерасад. То ҳол дар мавриди муайян намудани вақти содиршавии ҷиноят то баровардани ҳукми судӣ ва баъди он, ки ба таъини ҷазо

барои маҷмуи ҷиноятҳо ва аз рӯи маҷмуи ҳукмҳо аҳамияти муҳим доранд, андешаҳои ягона ҷой надоранд.

Дар қонун тартиби мушаххаси қисман зам намудани ҷазо муайян нашудааст, ки ин ба судҳо имкон медиҳад, қисми ҷазоҳои таъиншударо бо салоҳиди худ зам намоянд, ки дар натиҷа ҷазои боқимондаи барои ҷиноятҳои алоҳидаи ба маҷмуъ дохилшаванда сарфи назар мегардад.

Андешаҳои мазкур зарурати омӯзиш ва таҳлили минбаъдаи масоили таъини ҷазо барои маҷмуи ҷиноятҳо ва аз рӯи маҷмуи ҳукмҳо, коркарди таклифу пешниҳодҳои асоснокро доир ба мукамалсозии қонунгузори ҷиноятӣ амалкунанда ва амалияи татбиқи онҳо дар ин самт тақозо менамояд.

Дар баробари ин, зарурати таҳлили илмӣ-назариявии мавзӯи интизобшуда масъалаи рӯзмарра ва актуалӣ боқӣ мемонад, ки ба он муаллиф дар муқаддимаи рисолаи худ мубрамияти онро асоснок намудааст.

Муаллиф ба таври кофӣ ва қонеъкунанда дар қисмати муқаддимавии кор бо овардани нишондиҳандаҳои муайяни омили расмӣ ва иттилооти манбаъҳои дигар, асоснок будани далелҳои матраҳшуда дар таҳқиқоти мавриди назарро исбот намудааст.

Аз мазмуни матни диссертатсия ва автореферат бармеояд, ки он дар илми ҳуқуқшиносии ватанӣ яке аз пажӯҳишҳои илмие ба ҳисоб меравад ва он аз рӯи сохтор, услуби баён ва натиҷаҳои илмии баёнгардида дорои аҳамият ва арзиши хос мебошад. Дар қисмати навгонии диссертатсия 5 пешниҳоди илмии дорои аҳамияти назариявӣ ва 6 таклифи дорои аҳамияти амалӣ барои ҳимоя манзур гардидааст.

Муаллиф ҷиҳати такмил додани КҶ ҶТ ва самаранокии истифодаи он пешниҳод менамояд, ки барои такмил додани қ. 1 м. 20 КҶ «Маҷмуи ҷиноятҳо – ин миқдори гуногуни кирдорҳои, ки дар худ на камтар аз ду таркиби ҷинояти аз ҳамдигар фарқкунандаро доро буда, барои ҳеч кадоми онҳо шахс бо ҳукми ба қувваи қонуни даромадаи суд маҳкум нашудааст, фаҳмида мешавад»

муқаррар карда шавад. Ин назари ҷирошуда қобили дастгирӣ мебошад. Пешниҳодҳо оид ба мукамалгардонии қонунгузорию ҷиноятию ватанӣ ва дигар масъалаҳои, ки бевосита ба мавзӯи мавриди омӯзиши рисола рабт доранд, асоснок карда шудааст.

Ҳамчунин аз ҷониби муҳаққиқ вобаста ба ҳалли мушкилотҳои дигари татбиқӣ меъёрҳои моддӣ қонунгузорию ҷиноятӣ мавриди таҳлил қарор гирифтанд, ки қобили таваҷҷуҳ ва баррасӣ мебошанд.

Ҳолатҳои мазкур бозғуи он аст, ки диссертатсия кори илмӣ-таҳқиқотӣ анҷомёфта ба ҳисоб рафта, мазмуни ягона дорад ва он фарогири ҷанбаҳои назариявӣ ва амалӣ мебошад.

Аз натиҷаи таҳлили матни диссертатсия дида мешавад, ки дар он ақидаҳои мухталифи илмӣ-назариявӣ олимони соҳа оварда шудаанд ва ҳамзамон онҳо мавриди баррасӣ қарор гирифтаанд. Масъалаҳои ҷудогона ба ғайр аз таъйиди коршиносону олимони ва муқаррароти илмӣ, инчунин бо маводи таҷрибаи амалӣ ва судӣ, нишондодҳои мушаххас аз омили расмӣ асоснок карда шудаанд.

Зимни таҳияи рисола таҳлили муқоисавӣ-ҳуқуқии қонунгузорию ҷиноятию давлатҳои хориҷӣ мавриди омӯзиш қарор гирифтааст.

Муаллиф ба тавсифи ҳуқуқии ҷиноятию моддаҳои 67 ва 68 КҶ ҚТ диққат дода, алоқамандӣ ва дигаргунӣ онро бо қонунгузорию ҷиноятию хориҷи кишвар муқоиса намудааст. Ҳолатҳои зикргардида аз асоснок ва муътамад будани хулоса ва тавсияҳои дар диссертатсия зикршуда дарак медиҳанд.

Аҳаммияти илмӣ ва амалии натиҷаҳои диссертатсия бо нишон додани тавсияҳо оид ба истифодаи онҳо. Аҳаммияти назариявӣ ва амалии диссертатсия дар он аст, ки муқаррарот ва хулосаҳои илмӣ он амалан метавонанд, дар омӯзиш ва таҳқиқи масъалаҳои гуногуни вобаста ба мавзӯ бо дарназардошти хусусиятҳои миллӣ истифода бурда шаванд. Бахусус, саҳми шахсии муаллиф дар шарҳу тавзеҳи мафҳумҳои алоҳида ва аҳаммияти онҳо

назаррас аст. Инчунин, натиҷаҳои таҳқиқот дар раванди таълим, аз ҷумла, омӯзиши мавзӯҳои вобаста ба ҷазои қисми умумии ҳуқуқи ҷиноятӣ, курси махсуси таъини ҷазо метавонанд, истифода карда шаванд.

Вобаста ба талаботи дар қ. 1 м. 4 КҶ ҚТ муайяншудаи принсипи қонуният зарур аст, ки муқаррароти дар қ.6 м.310 КМҶ ҚТ мустаҳакам гардида ба КҶ ҚТ дар таҳрири зерин дохил карда шавад:

«Моддаи 641 Таъини ҷазо ҳангоми бо тартиби соддакардашудаи тафтишотӣ судӣ баррасӣ гардидани парванда

Ҳангоми бо тартиби соддакардашудаи тафтиши судӣ баррасӣ гардидани парванда ҷазои таъиннамудаи суд аз се ду ҳиссаи муҳлат ё андозаи ҷазои баландтарини барои ҷиноятҳои содиршуда пешбинигардида зиёд буда наметавонад». Дар ҳақиқат ворид намудани тағйиру иловаҳои болозикр ба Кодекси ҷиноятӣи Ҷумҳурии Тоҷикистон қобили дастгирӣ аст.

Натиҷаҳои таҳқиқот ва хулосаҳои муаллиф оид ба номукамал будани меъёрҳои алоҳидаи қонунгузорӣ, ки онҳо дар асоси таҳлили маълумотҳои оморӣ ва амалияи судӣ бароварда шудаанд, барои такмили қонунгузорию ҷиноятӣи ватанӣ, санадҳои меъёрии соҳавӣ ва санадҳои вобаста ба он, инчунин дар банақшагирии криминологӣ зоҳир мегардад.

Хулосаҳои илмӣ дар рафти таҳқиқоти диссертатсионӣ бадастомада нишон медиҳанд, ки онҳо воқеан камбудҳои дар ин самт дар илми ҳуқуқи ҷиноятӣ мавҷудбударо бартараф менамоянд.

Дар баробари дастовардҳои баёншуда баъзе масъалаҳои баҳснок ба назар мерасанд, ки онҳоро қайд намудан лозим аст ва ба Аминзода З.Т. дар шакли тавсияҳо барои таҳқиқотҳои ояндаи ӯ пешниҳод менамоем:

1. Зимни омӯзиши таҳқиқоти диссертатсионии Аминзода Зокирҷон Тоҳир муайян гардид, ки муаллиф дар саҳифаи 119 диссертатсия таъкид намудааст, ки дар ҳама ҳолатҳои зикршуда суд расман талаботи қонуни ҷиноятиро

вайрон насохтааст. Аз ин бармеояд, ки ҳангоми истифода аз тарзи қисман замнамоӣ судҳо дар бештар мавридҳо озод мебошанд. Ба адешаи мо, судҳо бояд ҳангоми интиҳоби тарзи қисман зам намудани ҷазоҳо чун тарзҳои дигар тавсияҳои б. 3 Қарори Пленуми Суди Олии ҶТ аз 13 март соли 2003, таҳти №5 «Доир ба таҷрибаи судӣ оиди таъин намудани ҷазо барои маҷмуи ҷиноятҳо ва аз рӯи маҷмуи ҳукмҳо», ки мувофиқи он «Дар мавриди таъин намудани ҷазо барои маҷмуи ҷиноятҳо бо роҳи пурра ё қисман зам кардани ҷазоҳои барои ҷиноятҳои алоҳида таъинкардашуда, бояд хусусият ва дараҷаи хавфнокии ҷамъиятии ҷиноятҳои содиршуда, мақсад ва ҳадафи ҳар кадоми онҳо, шаклҳои гуноҳ, намуди маҷмуи (воқеӣ ё идеалӣ), ҳолатҳоеро, ки ҷазоро сабук ё вазнин мекунанд, инчунин маълумотҳо оид ба шахсияти гунаҳгорро ба ҳисоб гиранд» ифода меёбанд, ба роҳбарӣ бояд гиранд. Аммо мувофиқи мақсад мебошад, ки муҳаққиқ масъалаи мавриди назарро ба самъи аъзоёни Шурои диссертатсионӣ ба таври пурра шарҳ меод.

2. Унвонҷӯ дар рисолаи илмӣ худ таъкид менамояд, ки ба қ. 2 м. 49 ва қ. 3 м. 67 КҶ тағйирот ворид карда шуда, дар онҳо муқаррар карда шавад, ки «ҷазои ниҳони ҷарима аз рӯи маҷмуи ҷиноятҳои вазнин ё махсусан вазнини дар қисмҳои 6 ва (ё) 7 моддаи 49 Кодекси мазкур пешбинишуда набояд аз панҷ ҳазор нишондиҳанда барои ҳисобҳо зиёд бошад» (саҳ. 188 дисс.).

Аз ин рӯ, наоварии муаллиф вобаста ба он ки «ҷазои ниҳони ҷарима аз рӯи маҷмуи ҷиноятҳои вазнин ё махсусан вазнини дар қисмҳои 6 ва (ё) 7 моддаи 49 Кодекси мазкур пешбинишуда набояд аз панҷ ҳазор нишондиҳанда барои ҳисобҳо зиёд бошад асоснок карда шавад.

Нашри натиҷаҳои диссертатсия дар маҷаллаҳои тақризшавандаи илмӣ. Нуктаҳои асосии назариявӣ ва амалии ба ҳимоя пешниҳоднамудаи муаллиф, дар 10 мақолаи илмӣ, аз ҷумла 7 мақола дар маҷаллаҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии

Тоҷикистон ба табъ расидаанд, ки фарогири паҳлуҳои гуногуни мавзӯ мебошанд.

Ҳамчунин, муқаррароти асосӣ ва хулосаҳои таҳқиқоти диссертатсионӣ дар мақолаҳои илмӣ, дар шакли маъруза дар конференсияҳои гуногуни илмӣ-амалии сатҳи байналмилалӣ ва ҷумҳуриявӣ инъикос ёфтаанд.

Мутобиқати барасмиятдарории диссертатсия ва теъдоди маводи чопшуда ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва бандҳои 31, 33 ва 35 Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, мутобиқат менамояд. Диссертатсия аз ҷониби муаллиф мустақилона навишта шуда, дорои мазмун ва мантиқи ягонаи дохилӣ мебошад. Сатҳи нағони илмии диссертатсионӣ, нуқтаҳои илмӣ ва пешниҳоду тавсияҳои амалие, ки ба ҳимоя пешниҳод шудаанд, мақолаҳои илмӣ ва маърузаҳо дар конференсияҳои илмӣ-амалӣ саҳми шахсии муаллифро тасдиқ менамоянд. Инчунин, тарзи навишт, масъалагузорӣ ва услуби таҳқиқоти илмӣ саҳми шахсии муаллифи диссертатсияро нишон медиҳад.

Қисмати хотимагии тақриз. Рисолаи тақризшаванда аз лиҳози муҳраминат, ном ва нақшаи мавзӯ, муқаддима, бобҳо ва зербобҳо, хулосаю сарчашмаҳо пайдарҳам, бо услуби илмӣ таҳия гардидааст. Омӯзиши матни пурраи диссертатсия ва автореферати Аминзода Зокирҷон Тоҳир нишон медиҳад, ки он кори анҷомёфта буда, дорои нағониҳои илмӣ ва натиҷаҳои бозътимод мебошад. Автореферат ва қорҳои илмии чопшуда мазмуни асосии кори диссертатсиониро инъикос менамоянд. Таҳқиқоти диссертатсионӣ аз рӯи мазмун ва мантиқ ба талабот ҷавобгӯ буда, натиҷаҳои бадастомада дар тавсеаи асосҳои назариявӣ ва методологии мавзӯ нақши бориз хоҳанд дошт. Пешниҳод ва хулосаҳои илмие, ки дар диссертатсия иброз гардидаанд,

судманд ва саривақтӣ буда, онҳо ҷиҳати бартараф намудани камбудихои илми ҳуқуқшиносии ватанӣ равона шудаанд.

Дар маҷмуъ, Аминзода Зокирҷон Тоҳир, сазовори дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯи ихтисоси 12.00.08. – Ҳуқуқи ҷиноятӣ ва криминология; ҳуқуқи иҷроӣ ҷазои ҷиноятӣ (илмҳои ҳуқуқшиносӣ) мебошад.

Тақризи мазкур бо дарназардошти талаботҳои бандҳои 71 ва 72 Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, омода гардидааст.

Муқарризи расмӣ:

номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ, профессори
кафедраи пешгирии терроризм ва таъмини
беҳатарии ҷамъиятии факултети №6

Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон

 Сафарзода Ҳ. С.

Имзои Сафарзода Ҳ. С.-ро тасдиқ мекунам:

Сардори ШК ва КҲШ Академияи ВКД

Ҷумҳурии Тоҷикистон,

подполковники милитсия

Музаффарзода Б.З.

Суроға: Ҷумҳурии Тоҷикистон, Муассисаи таълимии таҳсилоти олии касбии «Академияи Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон», 734012, ш. Душанбе, кучаи М. Мастонгулов. 3 тел: +(992 37) 226-36-13, 226-33-92, 226-28-92 факс: +(992 37) 226-30-19

Веб сайт www.avkd.tj, E-mail - avkdtj@mail.ru

“ 28 ” 03 соли 2023